

10. Райковська Г. О. Розвиток технічного мислення студентів у процесі вивчення креслення : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – К., 2003. – 20 с.
11. Резник Я. Б. Образование правильных представлений и понятий у детей / Я. Б. Резник // Советская педагогика, 1939. – № 7. – С. 45-54.
12. Умение // С. И. Ожегов. Словарь русского языка: 70000 слов / С. И. Ожегов; под общей ред. Шведовой. – 22-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1990. – С. 830.
13. Умение // Педагогическая энциклопедия, 1968. – (Энциклопедии. Словари. Справочники). – Т. 4. – С. 362-363.
14. Уміння // С. У. Гончаренко. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 338.
15. Чепок В. И. Дидактические основы подготовки студентов общетехнических факультетов педвузов к формированию пространственного мышления школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – К., 1988. – 212 с.

Олефиренко Т. О. Формирование графических понятий на уроках черчения у учеников 8-9 классов.

Статья посвящена проблеме формирования графических понятий в учащихся 8-9 классов. Проведенный анализ психолого-педагогических основ формирования понятий, выделены основные методологические принципы теории поэтапного формирования умственных процессов и понятий. Определены дидактические условия формирования в учеников графических понятий на уроках черчения.

Ключевые слова: знания, умения, навыки.

Olefirenko T. O. Forming of graphic concepts on the lessons of drawing for students 8-9 classes.

The article is sacred to the problem of forming of graphic concepts in a student 8-9 classes. Conducted analysis of психолого-педагогических bases of forming of concepts, basic methodological principles of theory of the stage-by-stage forming of mental processes and concepts are distinguished. The didactic terms of forming are certain in the students of graphic concepts on the lessons of drawing.

Keywords: knowledge, abilities, skills.

***Онопрієнко В. П.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова***

**МАРШРУТАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ:
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ЕКОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

В статті висвітлено питання вивчення у вищій аграрній школі суті і масштабів прояву екологічних криз та катастроф. Запропоновано методику викладання екології у вищій аграрній школі з використанням мультимедійних засобів, екологічних та анти екологічних стежок.

Ключові слова: методика викладання екології, використання мультимедійних засобів.

Україна. Сумський національний аграрний університет

Кінець ХХ – перша декада ХХІ століття характеризуються загостренням глобальної екологічної кризи, про що свідчать екологічні катастрофи різного типу. Вони є результатом накопичення багатогранних антропогенних дій на біосферу, і антиекологічних сільськогосподарських та промислових технологій зокрема.

Питання вивчення у вищій аграрній школі суті і масштабів прояву екологічних катастроф, аналізу їх впливу на розвиток суспільства, діагностування наслідків дії та проектування шляхів і засобів їх запобігання є складним, оскільки вивчаються вони лише методом вербальних описів, без передбачення особливостей психологічного сприймання студентами означеної проблеми. Відтак, візуально сприйнятий і неглибоко усвідомлений

матеріал, чи сприйнятий лише на емоційно-образному рівні зазвичай не формує професійної готовності майбутніх фахівців до участі у вирішенні проблем екологічної кризи. З огляду на це постає нагальна потреба у розробці нових підходів, інноваційних технологій до вивчення, аналізу тем, що пов'язані зі збереженням біорізноманіття. Передусім йдеться про впровадження широкого арсеналу засобів і методів навчання: від теоретичного розгляду питань екологічної кризи на лекційних, семінарських заняттях, використання мультимедійних засобів до безпосереднього практичного знайомства з екологічними проблемами методом планування й проведення туристично-екологічного маршруту “Стежками екологічних катастроф”.

Проблемами екологічних криз, впливу сучасного світу на навколишнє середовище здебільшого займаються такі вчені, як А. Алексєєв, Е. Арустамов, А. Волощенко, А. Платонов, М. Реймерс та інші. Так, А. Алексєєв простежує безпосередній вплив соціуму на виникнення екологічних катастроф; М. Реймерс у своїх працях аналізує теоретичні закони, правила, принципи в системі екології, висуває гіпотези щодо охорони навколишнього світу. Деякі посібники пропонують методику щодо оформлення екологічних стежок (В. Чижова, О. Добров, А. Захлебний). Однак інтегрованих дидактико-екологічних джерел для студентів аграрних закладів, що окреслювали б методику вивчення питань зародження, виникнення, подолання, завчасне передбачення й уникнення різного плану екологічних катастроф ми не знаходимо. Таким чином, недостатня теоретично-практична розробленість проблеми в дидактико-методичній науці визначила актуальність теми публікації.

Ураховуючи актуальність порушеної проблеми, ми поставили за мету описати найглобальніші екологічні кризи – від доантропогенності до сьогодення – й накреслити раціональні методи, шляхи ознайомлення студентів із значущим для їхнього професійного становлення й подальшої діяльності в сфері сільського господарства матеріалом.

Вивчення теми “Екологічні кризи й екологічні катастрофи” доцільно, на нашу думку, здійснювати у два взаємопов'язані етапи: аудиторний і позааудиторний.

Завданнями першого етапу має бути аналіз, усвідомлення, обговорення, формулювання основних категорій, понять і термінів, що пов'язані з даною проблемою. Передовсім це поняття про екологічну кризу і екологічні катастрофи.

Під дефініцією *екологічна криза* слід розуміти порушення природних процесів в біосфері, в результаті якого відбуваються швидкі і несприятливі для всіх живих організмів зміни навколишнього середовища. Екологічна криза – це втрата рівноваги в природних системах, розриви зв'язків, що склалися між їх складовими частинами: водою, повітрям, ґрунтом, живими організмами, людиною з його діяльністю. Оскільки в природі все взаємопов'язано, порушення одного компоненту призводить до зміни інших.

Сучасна глобальна екологічна криза в усіх проявах поки що є такою, яку можна передбачити, і людина ще в стані запобігти небезпечному руйнуванню біосферних процесів та зв'язків. Така оптимістична думка слідує з того, що наша планета пережила вже декілька глобальних екологічних криз, і біосфера змогла відновити після їх дії всі свої основні функції.

Фахівці-дослідники екологічних криз, зокрема Н. Реймерс, Е. Арустамов та інші, налічують в історії нашої планети принаймні шість таких криз. Перші п'ять з них носили локальний характер, а шостий, сучасний формується як глобальний.

Першою вважається доантропогенна криза загальної аридизації планети. Вона відбулася близько 3 мільйонів років тому, коли на Землі дуже різко змінилися клімат, вологість, настало похолодання.

Друга криза сягає близько 30-50 тисяч років тому. Її наслідки: людина майже не мала доступу до ресурсів, які збиралися. Кризу було розв'язано засобами біотехнічної революції, коли людина перейшла від збирача їстівних рослин до їх вирощування.

Третя криза, що спалахнула близько 10-50 тисяч років тому, полягала в масовому знищенні людиною великих тварин. Закінчилася – шляхом другого етапу сільськогосподарської революції – люди приручили тварин.

Четверта екологічна криза – криза засолення ґрунтів та деградації поливного землеробства, що проявилася в часи розвитку перших цивілізацій.

П'ята криза – це криза перепромыслу лісів, що відбулася 350-150 років тому. Ліс і деревина в той період були основним будівельним матеріалом, єдиним дешевим паливом, джерелом сировини для населення Землі, кількість якого швидко зростала. В період цієї кризи лісистість нашої планети скоротилася в два рази. Кризові проблеми людства було вирішено шляхом використання таких джерел енергії, як нафта, газ, гідро- і атомної енергетики.

Шоста екологічна криза – це криза сьогодення, першопочатки якої сягають 60–80-х років ХХ століття. Вона відразу ж набула глобального характеру, оскільки за рахунок високої чисельності населення планети і глобалізації економіки охопила всі континенти Земної Кулі. Прояви шостої екологічної кризи багатогранні, а саме: зміна клімату Землі з вираженим потеплінням за рахунок накопичення в атмосфері парникових газів; зниження цілісності озонового шару; забруднення океану через поховання в нім отруйних і радіоактивних речовин та через негативний вплив токсичних континентальних стоків; забруднення атмосфери й утворення кислих опадів; радіоактивне забруднення окремих регіонів; накопичення на поверхні суші твердого нерозкладного сміття; скорочення площі тропічних і північних лісів, яке веде до дисбалансу кисню і вуглекислого газу в атмосфері; загроза зміни біорізноманіття на планеті: зникнення близько 10 тисяч видів тварин і рослин; запустинювання планети; звільнення екологічних ніш і заповнення їх шкідливими та небезпечними організмами.

Під час розгляду означених витоків глобальної екологічної кризи слід наголосити, що кожен із них, здавалося б, має свій особливий характер, але в сукупності вони можуть викликати повний крах біосфери і людської цивілізації. Найбільшу тривогу на сучасному етапі викликає глобальне потепління, що пов'язане з енергетичними процесами, які реалізує нинішня цивілізація. За підрахунками фахівців, біомаса планети складає $1,36 \cdot 10^{15}$ кг. Протягом року 1 кг біомаси рослин (з розрахунку на суху речовину) ефективно поглинає 5,4 Мдж сонячної енергії. У процесі дихання рослин, вивільняється для фізіологічних потреб і розсівається у вигляді теплоти 3,6 Мдж/кг. Отже, загальна потужність біосфери щодо вироблення енергії без урахування зростання біомаси складає 155 ТВт.

Енергетична потужність техносфери на кінець ХХ століття склала 14 ТВт, а сумарна нетто-потужність людства до 23 ТВт. Таким чином, антропогенне тепловиділення перевищує 15-23% від виробництва енергії всією біосферою. Якщо до цього додати дію парникових газів, то неминучість глобального потепління на планеті стає очевидною [1; 11].

Проявом екологічної кризи передовсім є екологічні катастрофи. Під цим поняттям розуміємо локалізовані на великих територіях серйозні порушення екологічних систем з повним руйнуванням екологічної рівноваги. Це, звісно, призводить до занепаду економічного розвитку, аж до відтворення сприятливого природного середовища. Локальні екологічні катастрофи можуть бути непрямим наслідком загальної глобальної екологічної кризи (наприклад, тривалі засухи, повені та ін.) або безпосереднім результатом аварій технічних приладів, що приводять до гостро несприятливих змін в середовищі, масової загибелі живих організмів та економічних втрат.

Отож, у процесі аналізу зі студентами понять “екологічна криза”, “екологічні катастрофи” важливо їхню увагу зосередити на сутності таких категорій, як *зона екологічного лиха* (територія, на якій відбулося серйозне порушення екологічного балансу, значне забруднення навколишнього середовища, із загрозою для здоров'я і господарської діяльності населення), *зона надзвичайної екологічної ситуації* (території, на яких

спостерігаються стійкі негативні зміни в навколишньому середовищі, що є загрозовими для здоров'я населення, для стану природних екологічних систем, генетичних фондів рослин і тварин).

Досвід організації педагогічного процесу свідчить, що глибоке й усвідомлене оволодіння студентами означених базових понять неможливе без демонстрування тих негативних явищ, що відбуваються в біосфері і соціумі. З огляду на це, слід використовувати, по-перше, мультимедійні засоби, по-друге, здійснювати попередньо сплановані туристичні екскурсії.

Мультимедійний перегляд (слайд-шоу, фрагменти відеокліпів або кінофільмів) передусім має ставити за мету ознайомити студентів з екологічними катастрофами, що мали місце за межами України. Для цього добирається такий матеріал, що дає змогу в колі "природне середовище-людина" проаналізувати чинники виникнення катастроф, обсяг втрат, засоби ліквідації наслідків, а також дійти висновків про те, що слід було прорахувати, передбачити, щоб запобігти таких збитків і втрат. Зазначимо, що мультимедійні проекти на певну тему передусім мають розроблятися самими студентами. Після їх перегляду й аналізу обов'язковою є вимога написання відгуку в певному стильовому жанрі (публіцистичний нарис, науково-публіцистичне есе, художнє звернення-заклик до нащадків тощо). Подаємо короткий матеріал, який переглядається через слайд-шоу, про екологічні катастрофи та викликані ними кризи.

1. 1976 рік. У результаті вибуху на хімічній фабриці в Севезо (Італія) відбувся викид диоксину. За два тижні було евакуйовано все населення. Місто протягом 16 місяців було непридатним для проживання..

2. 1984 рік. На заводі пестицидів в Бхопалі (Індія) відбулося витікання смертельного газу метилизоціанату. Ця катастрофа за чисельністю потерпілих та таких, що загинули, вважається найбільшою за всю історію розвитку промисловості. Через помилку технічного оператора з резервуарів заводу в повітря потрапила хімічна речовина, що викликає миттєві задуху та втрату зору. За три дні після катастрофи в місті померли від задухи 2000 осіб.

3. 1986 рік. Аварія на Чорнобильській АЕС. Найбільша катастрофа за всю історію ядерної енергетики. Стіни ядерного реактора було вмить зруйновано. Від високої температури зажеврив графіт, вогонь підняв в атмосферу тисячі смертоносних частинок. У повітря потрапили цезій, стронцій, плутоній – радіоактивні речовини, знешкодити які принципово неможливо ніякими способами. Перенесені вітром і дощами, вони покрили згубним килимом територію площею більше 100.000 км., на якій у цей момент проживало не менше 800.000 населення. Радіоактивна хмара пройшла над всією Європейською частиною СРСР, Східною Європою, Скандинавією, Великобританією. Близько 200 тисяч чоловік було евакуйовано із зон, що піддалися забрудненню.

4. 1991 рік. Катастрофа з Аральським морем – найбільше екологічне лихо, пов'язане з водою. За підрахунками екологів, за 30 років використання води з річок, що впадають в Аральське море, призвело до того, що їх щорічний стік, який складав у 1980 р. 60 км³, зменшився до 4 км³. Рівень моря знизився на 14 метрів, що стало причиною масового вимирання більшості видів тварин і рослин Аралу. Площа його акваторії скоротилася більш ніж на 1/3, берегова лінія у більшості місць відступила на 90 м, а об'єм води в морі зменшився на 60%. Внаслідок цього середня солоність вод зросла в 2,5 рази, і все живе в нім почало вмирати. Осушене дно моря стає джерелом пилу і солей, що розносяться на дуже великі відстані. Відновленню екосистема цього величезного краю не підлягає.

5. 1994 рік. Усинська катастрофа в Росії – найбільший розлив нафти на суші. Через розриви нафтопроводу Хар'яга – Усинськ в печерські ліси вилилося близько 100 тисяч тонн нафти. На місці катастрофи майже повністю знищено фауну і флору. Статус "зона екологічного лиха" з території було знято тільки через 10 років.

До цього блоку навчального матеріалу додаються дані про екологічну ситуацію в

Україні. Всеукраїнська екологічна ліга підготувала і видрукувала 10 карт з відображенням на них матеріалу щодо екологічного стану на території України з вказівкою найважливіших для людини і живих організмів ресурсів (вода, атмосферне повітря і ін.). Так, матеріали однієї з таких карт засвідчують, що жителі понад 1000 населених пунктів вже п'ють привезену з ін інших місць воду.

Логічним продовженням вивчення теми екологічна глобальна криза і екологічні катастрофи мають стати екскурсії “Екологічними стежками”. Історія організації таких екскурсій (понад 60 років) доводить їх ефективність. Такі стежки створено на заповідних територіях – в національних парках Північної Америки, а пізніше – і в Західній Європі [3; 4].

Передусім зі студентами слід з'ясувати, що екологічна стежка – це спеціально обладнаний маршрут, який проходить через різні екологічні системи й інші природні об'єкти, архітектурні пам'ятники, що мають естетичну, природоохоронну та історичну цінність. Саме такий маршрут і має стати навчально-інформативним засобом для майбутніх фахівців аграрної галузі. Відтак, погоджуємося з думкою В. Чижової, що екологічна стежка – це одна з форм виховання екологічного мислення і світогляду [10].

Звичайно, що здійснювати такі екскурсії, слід вивчити їх особливості, і екологічних стежок зокрема. Так, екологічні стежки класифікують за довжиною маршруту й тривалістю. Однак загальноприйнятої класифікації за цими критеріями не існує, оскільки вони відносні: екологічні стежки можуть сягати від декількох сотень метрів до декількох кілометрів і навіть десятків кілометрів. Відома Аппалацька екологічна стежка в США має довжину 3300 км. Екологічні стежки можуть бути лінійними, напівкільцями, кільцями і радіальними (у останньому випадку шлях туди і назад проходить однією дорогою). З погляду сприйняття ландшафту і отримання інформації перші три типи (лінійний, напівкільцевий і кільцевий) домінують над радіальним [6].

Призначення екологічних стежок – це основний критерій їх класифікації. Нині виділяють пізнавально-прогулянкові, пізнавально-туристські і власне навчальні екологічні стежки.

У навчальному процесі сільськогосподарського ВНЗ слід, на нашу думку, послуговуватись всіма типами екологічних стежок, а останнім зокрема, оскільки це спеціалізовані маршрути для екологічної освіти. Протяжність навчальної екологічної стежки перевищує два кілометри, оскільки вважається, що навчальна екскурсія не повинна займати більше трьох годин. Такі стежки розраховані передовсім на студентів різних спеціальностей. Разом з тим вони повинні бути доступні (цікаві і зрозумілі) для будь-якого відвідувача. Як правило, група студентів йде по маршруту під керівництвом викладача. Якщо природна територія перебуває під охороною, то навчальним маршрутом керує співробітник території. Крім того, кожна стежка обладнується вказівними знаками, інформаційними стендами. Готуються і видаються спеціальні методичні буклети.

За типом об'єктів, що демонструються й досліджуються стежки класифікуються на екологічні традиційні, що орієнтовані на знайомство з рослинним і тваринним світом; антиекологічні стежки, або, як їх іноді називають, “токсичні”, по маршруту яких показуються різні варіанти антиекологічних технологій і подій. Саме вивчення змісту анти екологічної стежки й дає змогу ознайомити студентів з результатами анти екологічної господарської діяльності, розглянути шляхи її попередження.

Відомо, що першу таку антиекологічну стежку було створено в передмісті Лос-Анджелесу [11]. Вона починається в “місті астми” – Хантингтон-парке, потім перетинає транспортний коридор Аламеда, де щодня проходять 14 тисяч вантажівок і знаходяться десятки товарних складів, що обслуговують величезний портовий комплекс Лос-Анджелес – Лонг-Біч. У цьому ж місці розташовані житлові будинки, які постійно трясуться від поїздів, що проходять. Жителі цієї місцевості задихаються від викидів нафтоочисного заводу та шаланд, що постійно газують. Далі по маршруту – початкова школа в маленькому місті Саут-Гейт, де в 1986 році внаслідок витоку хлору 76 учнів опинилися в лікарні із враженням

травної, дихальної і зорової систем. Закінчується це стежка в початковій школі містечка Белл-Гарденс, у вчителів якої з 1986 по 1988 роки було зафіксовано 8 викиднів. Учасники цієї екскурсії “насолджуються” смородом, який виходять від останків забитих свиней, смородом дизельного палива, фарби і інших хімічних речовин.

Є схожий за змістом антиекологічний маршрут в Україні. Це програма одноденного туру в “місто-примару” Чорнобиль. На цьому маршруті після проходження контрольно-пропускного пункту “Дитятка” екскурсанти потрапляють в “заборонену зону”, де зустрічаються з очевидцями трагедії і оглядають павільйон “Саркофаг” – бетонно-сталеве укриття, що накрило радіоактивні маси і уламки після вибуху і заросло небаченими рослинами-мутантами. Найнебезпечнішою частиною екскурсії є стоянка для вантажних машин, бронетранспортерів, вертольотів та іншої техніки, що брала участь у ліквідації аварії. Ті, кому гострих відчуттів все ще бракуватиме, можуть повудити рибу в каналі недалеко від атомної станції.

Ми зі студентами подорожуємо антиекологічними стежками м. Сум, Сумщини. Проекти таких стежок передбачають вивчення виробництв, що з екологічного погляду є проблемними. Маршрут таких стежок передбачає закріплення теоретичного матеріалу з теми “Екологічна криза”, розробку концепцій щодо подолання й розв’язання екологічних проблем; проектується шляхи антикризової екологічної професійної діяльності.

Висновки. Відтак, концентричний метод вивчення екологічних проблем, а саме: оволодіння теоретичним матеріалом, закріплення вивченого засобами мультимедійних технологій, усвідомлення значущості тем, що розглядаються під час навчально-пізнавальних екскурсій, дає змогу реалізувати мету і завдання занять із екології, виховати в майбутніх фахівців аграрної галузі почуття відповідальності за власні дії, стремління зберігати й примножувати багатство природи. Наголосимо, що означена проблема не вичерпується змістом публікації. Нами запропоновано лише окремі компоненти щодо удосконалення методики викладання екології у аграрних ВНЗ. Перспектива потребує розробки теоретичних і методичних засад викладання екології в усіх вищих навчальних закладах і з кожної спеціальності, адже збереження життя на Землі – загальна проблема.

Використана література:

1. *Алексеев А. И.* Население и экологические проблемы // Глобальные экологические проблемы на пороге XXI века : материалы конференции. – М., 1998. – С. 11-20.
2. *Арустамов Э. А., Волощенко А. Е., Платонов А. П.* Современный мир и его влияние на окружающую среду : лекции. – М., 1996. – 184 с.
3. *Афонин А. В.* Экологические тропы России. – М. : ПК Литфонда России, 1993. – 36 с.
4. *Борейко В. Е.* Дорога к заповеднику. – М., 1996. – 120 с.
5. *Игльс П., Маккул С.* и др. Устойчивый туризм на охраняемых природных территориях: Руководство по планированию и управлению. – М.-Смоленск : Маджента, 2006. – 188 с.
6. Методические рекомендации по оформлению экологических и научных троп на ООПТ г. Москвы. – М. : изд. Департамента природопользования и охраны окружающей среды г. Москвы, 2004. – 36 с.
7. *Моисеев Н.* Быть или не быть... человечеству? – М., 1999. – 288 с.
8. *Реймерс Н. Ф.* Природопользование. – М. : Мысль, 1990. – 639 с.
9. *Реймерс Н. Ф.* Экология. Теория, законы, правила, принципы и гипотезы. – М., 1994. – 215 с.
10. *Чижова В. П., Добров А. В., Захлебный А. Н.* Учебные тропы природы. – М. : Агропромиздат, 1989. – 159 с.
11. *Foster J. B.* The scale of our ecological crisis // Month. rev.: An independent Social. Mag. – 1998. – Vol. 49 № 11. – P. 5-16.

Оноприенко В. П. Маршрутами экологических катастроф: усовершенствование методики преподавания экологии в аграрном университете.

В статье отражен вопрос изучения в высшей аграрной школе сути и масштабов проявления экологических кризисов и катастроф. Предложена методика преподавания экологии в высшей аграрной

школе с использованием мультимедийных средств, экологических и антиэкологических тропинок.

Ключевые слова: методика преподавания экологии, использование мультимедийных средств.

Onoprienko V. P. Routes of ecocatastrophes : improvement of methods of teaching of ecology in an agrarian university.

The question of study at higher agrarian school of essence and scales of display of ecological crises and catastrophes is reflected in the article. The method of teaching of ecology is offered at higher agrarian school with the use of multimedia facilities, ecological and anti of ecological paths.

Keywords: Methodik des Unterrichts der Ökologie, Ausnutzung der мультимедийних Geldmittel.

Оружа Л. В.

**Мистецький інститут художнього
моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі**

РОЗВИТОК ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В СВІТІ

У статті розглянуто розвиток дизайнерської освіти в світі, визначено відмінності дизайн-освітніх систем розвинутих країн.

Ключові слова: дизайн, освітня система, педагогічний досвід, майбутні фахівці, навчальний процес.

Розвиток сучасного дизайн-виробництва актуалізує питання професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну. Становище, що склалося в Україні у сфері підготовки фахівців з дизайну вимагає розробки і реалізації дієвих заходів щодо впровадження безперервної дизайнерської освіти. Водночас зарубіжний досвід педагогічних систем вказує на особливу зацікавленість дизайном у всіх сферах життя, а в таких країнах, як Велика Британія, Японія, цю проблему піднесено до рангу державної політики.

Слід відмітити, що дизайн як особливий вид творчої художньої діяльності представлено в працях Р. Б'юканана, В. Я. Даниленка, Дж. Джонса, М. С. Кагана, Є. М. Лазарева, Ю. Г. Легенького, В. В. Лубенка, Т. Мальдонадо, А. Моля, В. Ф. Рунге, Г. Саймона, В. В. Сеньковського, В. Ф. Сидоренка, О. Л. Шевнюк та ін.

Роль мистецтва в художньому розвитку особистості майбутнього фахівця розкрита в працях О. Г. Асмолова, В. Р. Аронова, Ю. С. Асєєва, В. Л. Глазичева, Д. В. Лебедева, О. Я. Пономарьова, В. І. Пузанова, О. П. Рудницької та ін.

Історико-педагогічні аспекти дизайнерської освіти в Україні та за кордоном розкривається в працях О. Я. Боднаря, О. В. Бойчука, Т. В. Костенка, С. П. Мигаля, Е. П. Миська, С. В. Рибіна, М. Р. Селівачова, А. В. Чебикіна, Є. В. Черневича, Р. Т. Шмагала, М. І. Яковлева, в яких аналізуються.

Водночас питання удосконалення дизайнерської підготовки залишається відкритим. Отже, у даній статті проаналізуємо розвиток дизайнерської освіти в світі.

Аналіз відомостей, що містяться у спеціальних виданнях 60–90-х років ХХ століття з проблем дизайнерської освіти, свідчить, що поміж дизайн-освітніми системами розвинутих країн світу існували та існують суттєві відмінності.

Встановлено, що масова підготовка дипломованих дизайнерів розпочалася тільки після Другої світової війни, у 50-і роки. Окрім Німеччини, в якій відомою школою дизайну стала Ульмська школа, підготовці дизайнерів почали надавати дедалі більшої уваги у Великій Британії, США, Франції, країнах Північної Європи та інших. У 80-і роки дизайнерська освіта зазнає бурхливого розвитку у країнах Південно-Східної Азії, в Австралії та Новій Зеландії.

У цей період на перше місце стали виходити навчальні заклади типу академій, університетів, що мали широкі міжнародні зв'язки. Підготовка дизайнерів відбувалася на